

การพัฒนาทักษะสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติ
และการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี
THE DEVELOPMENT OF THE PEACEFUL COMMUNICATORS AND
RECONCILIATION CONSTRUCTION OF THE RELIGION IN CHANTHABURI PROVINCE

ศิริวัฒน์ ครองบุญ¹ วาริญา ม่วงเกลี้ยง² พระครูสุจิตกิตติวัฒน์³

พระครูสุทธีรญาณ⁴ และ ถาวร โคตรชัย⁵

Sirawat Krongbun, Wareeya Muangkliang, Phrakhrusuchitkittiwat,

Phrakhrusudhivorayan and Thaworn Kotchai

Article History

Received: 14-03-2024; Revised: 13-04-2025; Accepted: 24-05-2025

<https://doi.org/10.14456/issc.2025.20>

บทคัดย่อ

บทนำ: การพัฒนาทักษะสื่อสารสันติภาพระหว่างศาสนา โดยอาศัยหลักคำสอนทางศาสนายังมีข้อจำกัดด้านภาคีเครือข่าย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเชิงสันติของผู้นำทางศาสนาในจังหวัดจันทบุรี 2) เพื่อพัฒนาทักษะสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี 3) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในกลุ่มทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการ โดยผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 12 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารสันติภาพ จำนวน 9 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า 1. กระบวนการสื่อสารเชิงสันติของผู้นำทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี พบว่า ผู้นำทางศาสนา มีการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม โน้มน้าวใจคนในชุมชน ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในชุมชนที่จะต้องให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางศาสนา เพราะเป็นรากฐานของสังคม ผู้นำทางศาสนา

¹ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Chair of the Bachelor of Art in Public Administration Program, Chanthaburi Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
E-mail: sirawat.kro@mcu.ac.th * Corresponding author

²อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Lecturer in the Bachelor of Art in Public Administration Program, Chanthaburi Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

³ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Director of Chanthaburi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Personal communication.

⁴⁻⁵อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Lecturer in the Master of Art in Buddhist Management, Chanthaburi Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

มีการแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างคนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน มีการสื่อสารด้วยสติและปัญญา มุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม เป็นที่ตั้ง ผู้นำทางศาสนา มีการแก้ไขปัญหาความรุนแรงตามแนวทางสมานฉันท์ ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงวิธีการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยสันติวิธี สร้างสันติสุข และความมั่นคงให้กับชุมชน 2. พัฒนานักสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี พบว่า ผู้นำทางศาสนา มีการอบรม พัฒนาตนเอง มีการนำหลักคำสอนทางศาสนาไปเผยแผ่ทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ มีภาคีเครือข่ายการประสานงาน การช่วยเหลือด้านสาธารณะสงเคราะห์ร่วมกัน หลักคำสอนและบทบาทของศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม มุ่งสอนให้ศาสนิกชนมีสันติสุข มีความรัก ความเมตตา ความสามัคคี ความเอื้ออาทร 3. เสริมสร้างเครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี พบว่า ศาสนาพุทธ: มีการเคารพสิทธิเสรีภาพ มีวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างการสื่อสาร มีกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชุมชน มีการสอนให้รู้จักความทุกข์ที่มีจิตเป็นอิสระ ศาสนาคริสต์: มีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม คือ การที่คนในชุมชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรม และให้ความสำคัญกับความรัก ความสามัคคี เป็นคุณธรรมที่จะหล่อหลอมคนในชุมชนให้เป็นคนมีจิตใจที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ศาสนาคริสต์ สอนเรื่องของความรัก ความเมตตา และให้ความสำคัญกับสันติสุข คือ พระพรอันยิ่งใหญ่ ศาสนาอิสลาม: มีการเสริมสร้างเครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติ โดยสอนให้มีการดำเนินชีวิตที่เลือกสรรเฉพาะสิ่งที่ดี อันเป็นที่ยอมรับของสังคม ปฏิบัติตนให้เป็นผู้ดำรงอยู่ในศีลธรรม พัฒนาตนเองไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี เป็นคนที่มีรู้จักหน้าที่ ห่วงใย มีเมตตา มีความรัก มีการส่งเสริมความยุติธรรม ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น อดทนอดกลั้น คือ ความรัก ความเมตตา คุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคี ความเสมอภาค และสันติภาพ

คำสำคัญ: นักสื่อสารสันติภาพ; การสื่อสารเชิงสันติ; การสร้างความปรองดองสมานฉันท์

ABSTRACT

Introduction: The development of interfaith peace communicators using religious teachings still has limitations in terms of network partners. Objective: of this study were: 1) To study the process of peaceful communication among religious leaders in Chanthaburi Province. 2) To develop peace communicators in the context of peaceful religious communication in Chanthaburi Province. 3) To strengthen the network of peaceful communication and foster religious harmony in Chanthaburi Province. This study employs a qualitative approach, utilizing in-depth interviews with key informants in the qualified group and experts in peaceful communication. The researcher utilizes purposive sampling, selecting 12 individuals for in-depth interviews and 9 experts for focus group discussions. **Results: of the research found that:** 1. The peaceful communication process of religious leaders in Chanthaburi province involves promoting teamwork, motivating community members to participate in religious activities within the community, which are fundamental to society. Religious leaders seek common ground, respect cultural differences, communicate with wisdom and mindfulness, aiming to benefit the community and establish peace. They address violence issues according to the principles of reconciliation, emphasizing peaceful conflict resolution and community well-being. 2. In terms of the development of peace communicators in peaceful religious communication in Chanthaburi province, it was found that religious leaders undergo training and self-development. They disseminate religious teachings, engage in public beneficial activities, establish networking for coordination, and participate in mutual assistance for public welfare. Emphasizing the teachings

and principles of Buddhism, Christianity, and Islam, they aim to instill peace, love, compassion, unity, and generosity among followers. 3. In terms of Enhancing the network for religious peaceful communication and fostering religious harmony in Chanthaburi province found that: Buddhism: There is a respect for freedom of religion, with temples serving as centers of learning to enhance communication. There are community development voluntary activities aimed at spiritual growth, teaching about the nature of suffering and mental freedom. Christianity: There is an emphasis on community involvement and the importance of love and unity as virtues that unify people in the community. Christianity teaches about love, compassion, and emphasizes peace, which stems from the great love of God. Islam: There is a focus on building a network of peaceful communication by teaching individuals to live a life that chooses only what is good and accepted by society. They practice being morally upright individuals, developing themselves towards having a good personality, being responsible, compassionate, loving, promoting justice, honesty towards others. Their knowledge includes love, compassion, morality, ethics, solidarity, equality, and peace.

Keywords: Peace communicator; peaceful communication; building religious harmony

1. บทนำ

จังหวัดจันทบุรี เป็นเมืองแห่งผลไม้ และแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย มีกลุ่มชาวแอฟริกา ชาวมุสลิม ชาวคริสต์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าพลอย และมีแนวโน้มของการขยายตัวทางธุรกิจ และมีการ อีกทั้งสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งทางความคิดของกลุ่มต่าง ๆ ในจังหวัดจันทบุรี ในเพราะการสื่อสารและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น ซึ่งการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว จะต้องอาศัยเหตุผลและวิธีการอย่างสันติ กระทำได้โดยการจัดเวทีเสวนา เพื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่การสร้างความปลอดภัยของประชาชนโดยนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาทั้ง 3 ศาสนา มามีส่วนช่วยในการสร้างความสามัคคีให้กับสังคม ดังนั้น การสร้างพื้นที่พูดคุยอย่างสร้างสรรค์ คือหนทางระงับมิให้อคตินำไปสู่ความรุนแรง การทำความเข้าใจความขัดแย้งอคติทางศาสนาจึงสำคัญมากต่อการทำความเข้าใจความขัดแย้งในปัจจุบันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อคติทางศาสนาถูกใช้เป็นกรอบในการสร้างเรื่องเล่าเพื่อสื่อสาร ระดมพล จัดตั้ง และเป็นแกนกลางของความขัดแย้ง จังหวัดจันทบุรี ชาวของเป็นกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิมในบริเวณพื้นที่ ซึ่งปัจจุบัน คือ จังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่รวมกลุ่มกันอยู่บริเวณทิวเขาสอยดาวและเขาชีชมภู ปัจจุบันจังหวัดจันทบุรี มีคนต่างด้าวชาวแอฟริกา ปากีสถาน และกัมพูชา เข้ามาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพหลากหลาย แต่ที่ถูกต้องข้อสังเกตเป็นชาวต่างด้าวชาวแอฟริกา ส่วนใหญ่มาซื้อขายพลอย และอยู่อาศัยมายาวนานกว่า 20 ปี บางรายมีครอบครัวมาอยู่ด้วย ในอดีตเรียกตลาดเหนือ ตลาดกลาง และตลาดใต้ (ปัจจุบันเรียกตลาดล่าง) ประกอบกับ เมืองจันทบุรี เป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญทางชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งในสมัยรัชการที่ 4 ยานท่าหลวง เคยเป็นศูนย์กลางการเดินทางและการพาณิชย์ และด่านเก็บภาษีที่สำคัญ และในสมัยรัชการที่ 5 ได้ตั้งยานท่าหลวงให้เป็นอำเภอท่าหลวง (Praphapan, 2009) เพราะเหตุผลดังกล่าวนี้ การสร้างความเข้าใจที่ดี ให้ความรู้ ความเข้าใจที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความรัก ความสามัคคี และการเรียนรู้วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ในฐานะที่อาศัยอยู่ในสังคมร่วมกัน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ปัญหาความขัดแย้งทางความคิดของกลุ่มต่าง ๆ ในจังหวัดจันทบุรี ในเพราะการสื่อสารและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น และความไม่เข้าใจในหลักการเผยแผ่ศาสนา ซึ่งการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว จะต้องอาศัยเหตุผลและวิธีการ

อย่างสันติ กระทำได้โดยการจัดเวทีเสวนา เพื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่การสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์โดยนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาทั้ง 3 ศาสนา เพราะเหตุว่า ศาสนาประจำชาติมี 5 ศาสนา ประกอบด้วย พระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ อิสลาม ซิกข์ และพราหมณ์ - ฮินดู แต่คณะผู้วิจัยได้เลือกศาสนาทั้ง 3 คือ พุทธ คริสต์ และอิสลาม เพราะเมื่อมีการสื่อสารที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกันและมีผลกระทบต่อสังคม ชุมชนโดยรวม โดยที่คณะสงฆ์ และภาครัฐยังได้มีการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย เพื่อให้เป็นสังคมสมานฉันท์ เช่น การเสริมสร้างสันติภาพสายสัมพันธ์ทางศาสนาของชุมชน เป็นต้น รวมทั้งการพัฒนาต้นแบบของชุมชนสันติสุข (Peace Community) ที่เกิดจากการต้องการของชุมชน เพื่อให้เกิดสายสัมพันธ์สันติสุขในพื้นที่ของตนเอง จากหลักการดังกล่าว และสังคมสายสัมพันธ์แห่งความสามัคคีปรองดอง สมานฉันท์ รวมทั้งการส่งเสริมสายสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันของสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม คณะผู้วิจัย ศึกษากระบวนการสื่อสารเชิงสันติ การพัฒนานักสื่อสารสันติภาพ และการเสริมสร้างเครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติ อาศัยหลักคำสอนทางศาสนาและวิถีวัฒนธรรมไทย เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนิกชนโดยพัฒนา “ชุมชนต้นแบบของการอยู่ร่วมกัน” และ “นักสื่อสารสันติภาพ” เพื่อขยายผลไปสู่การพัฒนาสังคมแบบยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพสังคม เป็นการสร้างสังคมที่ไม่เคยทอดทิ้งกัน (Social Inclusion)

2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเชิงสันติของผู้นำทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อพัฒนานักสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี

3. การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี คณะผู้วิจัย ได้ศึกษางานวิจัยของ (Pansawat, 2018) ที่ได้การวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้นำชุมชน เพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ตามมุมมองที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำ ได้แก่ การเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีการสร้างแรงจูงใจและปลูกจิตสำนึกเชิงจริยธรรม และมุ่งพัฒนาตนเองให้หลุดพ้นกิเลส การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า มีวิธีการพัฒนาทั้งภายในตนและภายนอกตนเองอย่างเป็นขั้นตอน เริ่มจากภายนอกตนไปสู่ภายในตนเองด้วยการศึกษาหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ด้วยการพัฒนาคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ 1) ศีลภาพ 2) จิตภาพ และ 3) ปัญญาภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ประกอบด้วย ปรัชญาหลักสูตรวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น เนื้อหาหลักสูตรประกอบด้วย Pre-Module เปิดใจ ขยายพื้นที่สันติภายใน (3 ชม) Module 1 จุดพลังความคิดสู่วิถีสันติวัฒนธรรม (3 ชม.) Module 2 สื่อสารสร้างพลังสันติวัฒนธรรม (4 ชม.) Module 3 การจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ (3 ชม.) Module 4 ชุมชนเรียนรู้สันติวัฒนธรรม (3 ชม.) สามารถนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Khunthong, 2020)

Phramaha Narissaro Serichon (2020) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม)” ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนามีหลายกิจกรรม เช่น การให้การศึกษาแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งเกี่ยวกับการถ่ายทอดทางสังคมของหมู่บ้าน การส่งเสริมการศึกษาในระดับชุมชน เช่น การพัฒนาอาชีพ การนำความรู้ภายนอกเข้าสู่ภายใน และการจัดการศึกษานอกระบบจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เน้นการฝึกการพัฒนาอาชีพโดยไม่ขัดแย้งกับหลักการศาสนาแห่งตน รวมทั้งกิจกรรมที่มีบทบาททางสังคม เช่น สาธารณสุข สังคมสงเคราะห์ ส่งเสริมอาชีพ เผยแพร่ศาสนา และส่งเสริมประเพณี ทั้งนี้ มีจุดร่วมที่ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติในท่ามกลางความแตกต่าง

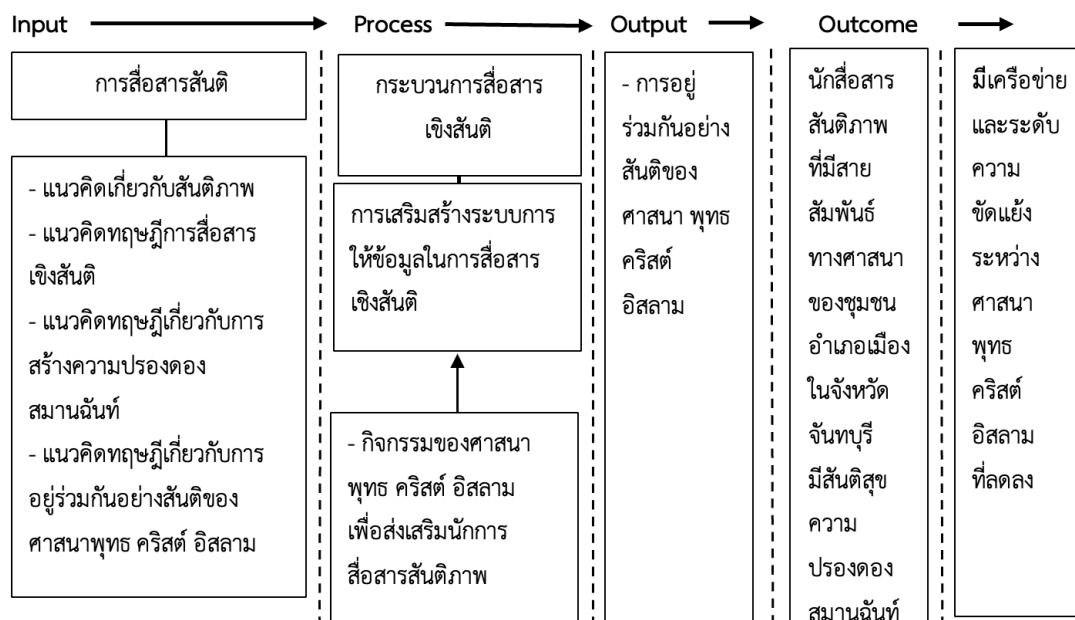
ทางวัฒนธรรม ได้แก่ 1) การให้ความรัก และความผูกพันที่มีต่อกัน 2) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน 3) การให้ความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

Phrapalad Narindo Anuchart (2020) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พลังบวร : การสร้างจิตสำนึกแห่งความปรองดอง สมานฉันท์ในสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพจิตสำนึกมี 4 มิติ ได้แก่ 1) ความเป็นมนุษย์ ทำบุญตักบาตร ฟังธรรม รับคำสาบานกับหลวงพ่อยึดหลัก “ฮิตสิบสองคองสิบสี่” 2) เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หวงแหวน อนุรักษ์ ทรัพยากรจากป่าให้คงอยู่อุดมสมบูรณ์ ให้อนุชนรุ่นหลัง คัดแยกขยะแนวคิด 3R 3) ความสัมพันธ์ทางสังคม มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ถูกต้อง โดยผู้ใหญ่จะพาเด็ก ๆ ไปเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ มีความสามัคคี ไม่ทะเลาะกัน มีน้ำใจเกื้อกูลส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว ช่วงเทศกาลคนต่างที่ก็มา 4) ความรับผิดชอบต่อสังคม ประชุมเครือข่าย รับนโยบายเข้ามาถ่ายทอดให้ลูกบ้านเพื่อดูแลบ้าน นโยบายบ้านเล็กในป่าใหญ่ ไม่บุกรุก ไม่ล่าไม่เลี้ยง มีกฎเหล็ก มีระวางโทษ มีการวิจัยและพัฒนา วิธีการแปรรูป การตรวจวิเคราะห์ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ การปรับปรุงโดยตัดผักบางชนิดที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนออกจากรสชาติดั้งเดิม การตรวจวิเคราะห์สารตกค้าง 2) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างจิตสำนึกพบว่า 1) แนวคิดทางพระพุทธศาสนา 2) ค่านิยมท้องถิ่น 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) การเรียนรู้ของบุคคล 5) ผู้นำครอบครัว 6) โครงการในพื้นที่ดำเนินการจะส่งผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชนตามหลักบวร และ ๓) ผลการเสริมสร้างกระบวนการสร้างจิตสำนึกของประชาชนตามหลักบวรเพื่อสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทย

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

5. ระเบียบวิธีวิจัย

คณะผู้วิจัย ได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาการพัฒนาต้นแบบของชุมชนสันติสุข (Peace Community) ที่เกิดจากการต้องการของชุมชน เพื่อให้เกิดสายสัมพันธ์สันติสุขในพื้นที่ของตนเอง และสังคมสายสัมพันธ์แห่งความสามัคคีปรองดอง สมานฉันท์ รวมทั้งการส่งเสริมสายสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันของสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เริ่มด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนั้นมี 5 ขั้นตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนักสื่อสารสันติภาพ ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนานักสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี ตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับคำสอนระหว่างศาสนา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ คือ หลักจักร 4 ธรรมที่นำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง เป็นธรรมที่ช่วยขับเคลื่อนชีวิตให้ทำความดีได้อย่างเต็มที ตอนที่ 5 เป็นคำถามเกี่ยวกับหลักการ อุดมการณ์ วิธีการ ของศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร

คณะผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาและตัวแปรเกี่ยวกับการพัฒนานักสื่อสารสันติภาพในการสื่อสาร เชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี ดังนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร คณะผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาและตัวแปรเกี่ยวกับการพัฒนานักสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา โดยคณะผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล เพื่อนำข้อมูลและกิจกรรมการพัฒนานักสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี

2) ขอบเขตด้านแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ คือ ทฤษฎีการสื่อสารเชิงสันติ

3) พระพุทธศาสนาใช้หลักพุทธธรรม ประกอบด้วย หลักจักร 4 คือ ธรรมอันนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองดลบันดาลไปสู่ที่หมาย ได้แก่ 1) ปฏีรูปเทสวาสะ อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม 2) สปัฏฐูปัสสยะ สมาคมกับสัตบุรุษ 3) อุตตัมมาปณิธิ ตั้งตนไว้ชอบ ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง 4) ปุพเพกตปุญญตา ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว มีพื้นเดิมดี ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น ศาสนาคริสต์ ใช้หลักความรัก ความเมตตา ความสามัคคี มีการประกาศข่าวดี มีสันติสุขคือพระพรอันยิ่งใหญ่ มีการให้ความสำคัญว่าทุกคนเป็นดุจพี่น้องกัน มีหลักสูตร BEC “Basic Ecclesial Communities” หรือวิถีชุมชนวัด และศาสนาอิสลาม ใช้หลักการปฏิบัติต่อชายและหญิงอย่างเท่าเทียมกัน มีการสอนให้มุสลิมดำรงอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุขท่ามกลางความหลากหลาย มีการสอนให้ต่อสู้เพื่อเอาชนะอารมณ์ของตนเอง มีการปฏิบัติตามหลักศรัทธา ไม่ส่งเสริมการใช้ความรุนแรง มีการส่งเสริมความยุติธรรม

4) ขอบเขตด้านหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และหลักการ อุดมการณ์ และวิธีการของศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม ในจังหวัดจันทบุรี

การพัฒนานักสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติทางศาสนาและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี จะทำให้ได้รูปแบบ กระบวนการ การสื่อสารเชิงสันติของผู้นำทางศาสนา แนวทางการพัฒนานักสื่อสารสันติภาพ และองค์ความรู้ด้านกระบวนการสื่อสารเชิงสันติระหว่างศาสนา และแนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์

5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

คณะผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ของการวิจัย ได้แก่ อำเภอเมืองจันทบุรี เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้ได้ต้นแบบนักสื่อสารสันติภาพ อันจะนำมาซึ่งการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา โดยมีการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ได้แก่ หลักจักร 4 คือ ธรรมอันนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองคุณล้นนำไปสู่ที่หมาย

5.3 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

คณะผู้วิจัย ได้รวบรวมข้อมูลในพื้นที่ โดยวิธีการ ดังนี้

- 1) ลงสำรวจพื้นที่เพื่อการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา ในจังหวัด
- 2) ทำการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ในกลุ่มผู้นำทางศาสนาผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการ โดยคณะผู้วิจัย เลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านการสื่อสารสันติภาพ เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มพุทธศาสนิกชน กลุ่มคริสต์ศาสนิกชน และกลุ่มอิสลามิกชน จำนวน 12 รูป/คน
- 3) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) คณะผู้วิจัย ได้คัดเลือกจากพระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลาม ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับกับผู้ที่ให้สัมภาษณ์เจาะลึก จำนวน 9 รูป/คน

5.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ (interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth interview) จำนวน 12 รูป/คน มีการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักสื่อสารสันติภาพ

5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัย ได้มีการจัดเก็บข้อมูล 3 วิธี คือ 1) ตำราและเอกสาร (Texts & Documents) 2) การสัมภาษณ์ (interviews) 3) การบันทึกวีดิทัศน์และโสตทัศนูปกรณ์ (Audio & video recording) การสัมภาษณ์เป็นวิธีการที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็นและมุมมองเกี่ยวกับหลักการ อุดมการณ์ วิธีการ ของศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม และที่สำคัญการสัมภาษณ์จะเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นในอดีตมาพรรณนาได้ (Creswell, J. W. 2007).

5.6 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

- 1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis)
- 2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้น นำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุป
- 3) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่าง ๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริง

6. ผลการวิจัย

กระบวนการสื่อสารเชิงสันติของผู้นำทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำทางศาสนาที่เป็นผู้สื่อสาร เพื่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงตามแนวทางสมานฉันท์เป็นการเข้าถึงวิธีการแก้ปัญหาโดยอาศัยสันติวิธี สร้างสันติสุขและความมั่นคงให้กับชุมชน ผู้นำศาสนา มีการวางรากฐานของการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี โดยหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจในการให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรง ความขัดแย้งและข้อพิพาท ต้องได้รับการแก้ไขเพราะในโลกสมัยใหม่ การสืบทอดและหล่อหลอมทางวัฒนธรรมในสังคมไทย ประกอบด้วย ประชาชนทุกเชื้อชาติ ศาสนา ซึ่งมีทั้ง พุทธศาสนา คริสต์อิสลาม เป็นต้น ซึ่งความเป็นพหุสังคมจะต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการควบคุมผู้ใช้ หรือให้ความรู้การศึกษาต่อประชาชนในการรู้เท่าทันการใช้สื่อออนไลน์อย่างถูกต้องและเหมาะสม วิถีแห่งสันติภาพของชุมชนมีการสอนให้มีความเข้าใจในความขัดแย้ง ความรุนแรง สันติวิธี และสันติภาพ การสื่อสารเพื่อสร้างสันติภาพในชุมชน ทุกคนจะต้องมีความกรุณา ใส่ใจและให้คุณค่ากับความต้องการของทุกคน มีกระบวนการ ดังนี้

1. มีกระบวนการการเรียนรู้และการสื่อสาร มีกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชุมชน มีการสอนให้รู้จักความทุกข์ มีจิตเป็นอิสระ มีคุณธรรม จริยธรรม และความเมตตา มีการส่งเสริมความเสมอภาคเท่าเทียมกัน
2. มีกระบวนการสร้างความรัก ความเมตตา ความสามัคคี การประกาศข่าวดี มีสันติสุข มีการให้ความสำคัญว่าทุกคนเป็นดุจพี่น้องกัน
3. มีกระบวนการที่จะต้องปฏิบัติต่อชายและหญิงอย่างเท่าเทียมกัน มีการสอนให้ดำรงอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุขท่ามกลางความหลากหลาย มีการสอนให้ต่อสู้เพื่อเอาชนะอารมณ์ของตนเอง มีการปฏิบัติตามหลักศรัทธา

การพัฒนานักสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี

ก่อนการพัฒนานักสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติทางศาสนาในจังหวัดจันทบุรีนั้น จะเห็นได้ว่า จังหวัดจันทบุรี เป็นจังหวัดที่มีแหล่งวัฒนธรรมของคนหลายเชื้อชาติ ศาสนา มารวมกัน ซึ่งก่อนหน้านี้ขาดการสื่อสารเชิงสันติทางศาสนาจึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างสังคม ชุมชน ดังนั้น การส่งเสริมการสานต่อสังคมสายสัมพันธ์แห่งความสามัคคีปรองดอง สมานฉันท์ รวมทั้งการส่งเสริมสายสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันของสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาสายสัมพันธ์และเสริมสร้างกระบวนการแห่งสันติ ลดความขัดแย้งทางสังคมโดยอาศัยหลักคำสอนทางศาสนาและวิถีวัฒนธรรมไทย เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนิกชน

ผลการวิจัยพบว่า ศาสนาพุทธ สันติสุขในทางพระพุทธศาสนา เป็นความสุขที่เกิดจากความสงบ ที่ไม่ได้รับผลกระทบจากอารมณ์หรือกิเลส ความเศร้าหมองของจิต เป็นความสงบอันเกิดจากกำลังของสมาธิเป็นผลแห่งความสุขในปัจจุบัน สังคมอุดมคติในทัศนะของศาสนาพุทธ คือ สังคมที่วางอยู่บนหลักการเรื่องการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ความสงบสุขของตัวเราย่อมเกิดขึ้นจากความสงบสุขของสังคม พระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นเรื่องการพ้นทุกข์ และสอนให้รู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์ให้พ้นจากความไม่รู้ความจริงในธรรมชาติ และสอนให้รู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์

ศาสนาคริสต์ ให้ความสำคัญกับความรัก ความสามัคคีเป็นคุณธรรมที่จะหล่อหลอมคนในชุมชนให้เป็นคนมีจิตใจที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นเหตุให้สังคมมีความสามัคคี และมีความเจริญรุ่งเรือง ดังนั้น จะต้องหาวิธีเสริมสร้างความสามัคคี การเสริมสร้างความสามัคคีเป็นกระบวนการหล่อหลอมให้คนในชุมชน มีพลังในการสร้างสรรค์สิ่งดีงาม

ศาสนาอิสลาม ชี้ให้เห็นว่า พระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงเมตตา ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมาอย่างประเสริฐจะเป็นไปได้อย่างไร ที่พระองค์จะปล่อยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ไปตามลำพัง โดยไม่ทรงเหลียวแล หรือปล่อยให้สังคมมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตกำเนิดขึ้น แล้วดำเนินไปตามยถากรรมของตัวเอง โดยสอนให้พัฒนาตนเองไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี เป็นคนที่มีจิตที่หนักแน่น ห่วงใย มีเมตตา มีความรัก ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น รู้จักปกป้องสิทธิของตน ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

เสริมสร้างเครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี

จังหวัดจันทบุรี เป็นเมืองแห่งผลไม้ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย มีกลุ่มชาวแอฟริกา ชาวมุสลิม ชาวคริสต์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าพลอย และมีแนวโน้มของการขยายตัวทางธุรกิจ อีกทั้งสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งทางความคิดของกลุ่มต่าง ๆ ในจังหวัดจันทบุรี ในเพราะการสื่อสารและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น ซึ่งการป้องกันและแก้ไขปัญหา ซึ่งจะต้องเสริมสร้างด้วยการอาศัยเหตุผลและวิธีการอย่างสันติ กระทำได้โดยการจัดเวทีเสวนา เพื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่การสร้างความปลอดภัยโดยนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาทั้ง 3 ศาสนา มามีส่วนร่วมในการสร้างความสามัคคีให้กับสังคม โดยที่คณะสงฆ์ และภาครัฐยังได้มีการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย เพื่อให้เป็นสังคมสมานฉันท์ เช่น การเสริมสร้างสันติภาพสายสัมพันธ์ทางศาสนาของชุมชน เป็นต้น รวมทั้งการพัฒนาต้นแบบของชุมชนสันติสุข (Peace Community)

ผลการวิจัย พบว่า ความแตกต่างทางด้านพหุวัฒนธรรม จะต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา ภาษา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของกลุ่มชน เพราะเป็นสังคมที่มีความหลากหลายในมิติภาษา เชื้อชาติ และศาสนา ผู้ที่ใช้สันติวิธีในการแก้ไขความขัดแย้งจะไม่ใช้ความรุนแรงและไม่ต้องการทำให้การต่อสู้นั้นมีผู้คนบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ดังนั้น ทุกคนจะต้องเป็นผู้ต้องใช้ความกล้าหาญในการชนะใจตนเอง ใช้ความอดทน สามารถควบคุมตนเองได้และมีความเข้าใจความรักต่อเพื่อนมนุษย์ การแก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติ สร้างความไว้วางใจในระหว่างผู้นำศาสนา โดยให้คำมั่นสัญญาว่า สภาผู้นำศาสนาโลกมีนโยบายที่จะไม่ให้มีการเปลี่ยนศาสนา จะไม่ส่งเสริมกิจการของศาสนาหนึ่งโดยย่ำยีอีกศาสนาอื่น ผู้นำนั้นจะต้องนำพาคณะในชุมชนให้เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม จะต้องสร้างรากฐานแห่งจิตวิญญาณ สร้างวิถีสันติพหุวัฒนธรรม ตลอดถึงส่งเสริมการมีจิตอาสาในการทำหน้าที่เพื่อสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม

7. อภิปรายผล

กระบวนการสื่อสารเชิงสันติของผู้นำทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัย พบว่า ผู้นำทางศาสนามีการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และโน้มน้าวใจคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในชุมชนที่จะต้องให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางศาสนา เพราะเป็นรากฐานของสังคม ชุมชนมีความเข้มแข็ง ประเทศชาติก็จะมั่นคง บ้าน วัด โรงเรียน โบสถ์ มัสยิด และราชการเป็นตัวกลางประสานงานให้ชุมชนทั้ง 3 ศาสนาทำงานร่วมกัน โดยที่พระพุทธศาสนาสอนการปฏิบัติตนตามหลักธรรมที่สำคัญที่สุด คือ การปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพราะเป็นทางแห่งความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง อันเป็นเป้าหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน อุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา คือ หลักโอวาทปาติโมกข์ กิจกรรมของศาสนาคริสต์ โดยปกติผู้ที่ล้างบาปที่เป็นคาทอลิกจะมีหน้าที่ 3 ประการ คือ หน้าที่เป็นนักบวช เป็นบาทหลวง และเป็นกษัตริย์ กิจกรรมในโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ จังหวัดจันทบุรีนั้น มีการส่งเสริมให้เด็ก ๆ เป็นผู้สื่อสารสันติภาพ ส่วนกิจกรรมของศาสนาอิสลาม สอนให้เชื่อมั่นในพระเจ้า ทำความดี ละเว้นความชั่ว ไม่ฉ้อโกงผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น ไม่ใส่ร้ายส่อเสียดผู้อื่น ประกอบอาชีพสุจริต ทั้งนี้ วิธีการทำงานจึงใช้ บ้าน วัด ราชการ เป็นแกนหลักในการประสานงาน ในการสื่อสาร คนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน จะต้องเริ่มจากผู้นำศาสนาในชุมชน ไม่ว่าศาสนาใด พื้นฐานของแต่ละศาสนา ก็เกี่ยวกับคุณธรรม ศีลธรรมเป็นหลัก ดังนั้น กระบวนการสื่อสารเชิงสันติของผู้นำทางศาสนานั้น ผู้นำทางศาสนาจะต้องมีวิสัยทัศน์ มีการปลูกจิตสำนึกด้านในด้านคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ตามมุมมองที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำ ได้แก่ การเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีการสร้างแรงจูงใจและปลูกจิตสำนึกเชิงจริยธรรม การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า มีวิธีการพัฒนาทั้งภายในตนและภายนอกตนอย่างเป็นขั้นตอน เริ่มจากภายนอกตนไปสู่ภายในตนเองด้วยการศึกษาหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาด้วยการพัฒนาคุณลักษณะ

3 ด้าน คือ 1) ศิลภาพ 2) จิตภาพ และ 3) ปัญญาภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Limcharoen, 2019) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อสันติภาพตามแนวพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเพื่อสันติภาพในวิทยาการสมัยใหม่ ต้องเป็นผู้นำที่เคารพในชีวิตของเพื่อนร่วมโลก ตระหนักถึงภัยของการใช้ความรุนแรง มุ่งเน้นความสัมพันธ์ของสังคมในเชิงพหุนิยม การเคารพความแตกต่าง และการใช้ลักษณะของความแตกต่างให้เกิดการสร้างสรรค์ มีความร่วมมือร่วมใจกันและกัน มีสัจจะ ไม่มีความเกลียดชังฝ่ายตรงข้ามอยู่ในใจ ต้องเป็นศัตรูต่อความชั่ว และความอยุติธรรมต่าง ๆ และพร้อมที่จะเผชิญกับความทุกข์ยากในลักษณะต่าง ๆ (Pansawat, 2018)

พัฒนานักสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี

ผลการวิจัยพบว่าสังคมพหุวัฒนธรรม มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ลัทธิ วิถีชีวิต ความคิด และวิถีปฏิบัติของกลุ่มชนในสังคม เพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข สามัคคี ซึ่งถือเป็นความสอดคล้องของหลักการอยู่ร่วมกันของชนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ละศาสนา สังคมพหุวัฒนธรรม จึงเป็นวัฒนธรรม ชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ ลักษณะความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่ต่างต่างกัน ต่างชุมชนก็มีวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง เมื่อชุมชนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การพัฒนานักสื่อสารสันติภาพ ผู้นำทางศาสนาจะต้องมีการสื่อสารหลักคำสอนทางศาสนาผ่านกิจกรรม หรือวันสำคัญทางศาสนา และปัจจัยที่จะทำให้ชุมชนอยู่กันอย่างสงบสุขจะต้องมีการให้ความเคารพสิทธิเสรีภาพของกันและกัน การสร้างความปรองดอง มีหลักการสากลที่มักเริ่มต้นจากการเจรจาไกล่เกลี่ย โดยจะเป็นเจรจากันเองระหว่างคู่ความขัดแย้งหรือมีคนกลางเข้ามาดำเนินการให้ หรือการฟ้องร้องเข้าสู่กระบวนการทางศาล หรือการใช้กระบวนการนิติบัญญัติในการออกกฎหมาย กระบวนการและเครื่องมือในการสร้างความปรองดองในชาติและสังคม เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายจิตสาธารณะในสังคมพหุวัฒนธรรมกับการพัฒนาสู่เมืองสันติภาพไร้รอยต่อ” ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาจิตสาธารณะในสังคมพหุวัฒนธรรมส่วนใหญ่จะเกิดจากวิถีชีวิตและการประพฤติปฏิบัติ การร่วมแรงร่วมใจ การเสียสละสุขส่วนตน เพื่อเกื้อกูลเพื่อนร่วมชุมชนหรือผู้ที่กำลังประสบกับความยากลำบากของคนในชุมชนและชุมชนอื่น ๆ ดังนี้ 1) การสนับสนุน ช่วยเหลือกันและกันในชุมชน 2) การร่วมแรงใจกันพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ 3) การร่วมแรงร่วมใจกับชุมชนหรือเครือข่ายอื่นที่ขยายวงกว้างมากขึ้น (Phrakhruxhosittwattanankul, 2020) และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องกระบวนการสื่อสารเชิงสันติของผู้นำทางศาสนา เพื่อเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสื่อสารเชิงสันติของผู้นำศาสนาเพื่อเสริมสร้างสังคมสันติสุขของประชาชนพื้นที่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มี 3 ประการ ได้แก่ กระบวนการสื่อสารเชิงสันติด้วยการพูด กระบวนการสื่อสารเชิงสันติด้วยการเขียน และกระบวนการสื่อสารเชิงสันติด้วยการใช้สัญลักษณ์

เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนาในจังหวัดจันทบุรี มี การเสริมสร้างเครือข่าย ดังนี้

1) ศาสนาพุทธ: มีการเสริมสร้างเครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติ โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ มีพระสงฆ์เป็นผู้นำจิตใจ บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรี มีโครงการอบรมพระวิปัสสนาจารย์ โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โครงการปฏิบัติธรรมของคณะสงฆ์ โครงการอันเนื่องมาจากความสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมอันเนื่องมาจากวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

2) ศาสนาคริสต์: มีการเสริมสร้างเครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติ ด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วม คือ การที่คนในชุมชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ๆ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่า เป็นการมีส่วนร่วมได้ ศาสนาคริสต์ให้ความสำคัญกับความรัก ความสามัคคีเป็นคุณธรรมที่จะหล่อหลอมคนในชุมชนให้เป็นคนมีจิตใจที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นเหตุให้สังคมมีความสามัคคี และมีความเจริญรุ่งเรือง ศาสดาของศาสนาคริสต์สอนเรามีความรัก ความเมตตา

ต่อกัน ทำอะไรก็ให้ระวังอย่ามีการกระทบกระทั่งกัน พุดในสิ่งดี มีประโยชน์ ศาสนาคริสต์ ให้ความสำคัญกับสันติสุขคือพระพรอันยิ่งใหญ่ และสันติสุขนั้นก็เป็คำที่มีความสำคัญอย่างมากในพระคริสตธรรมคัมภีร์

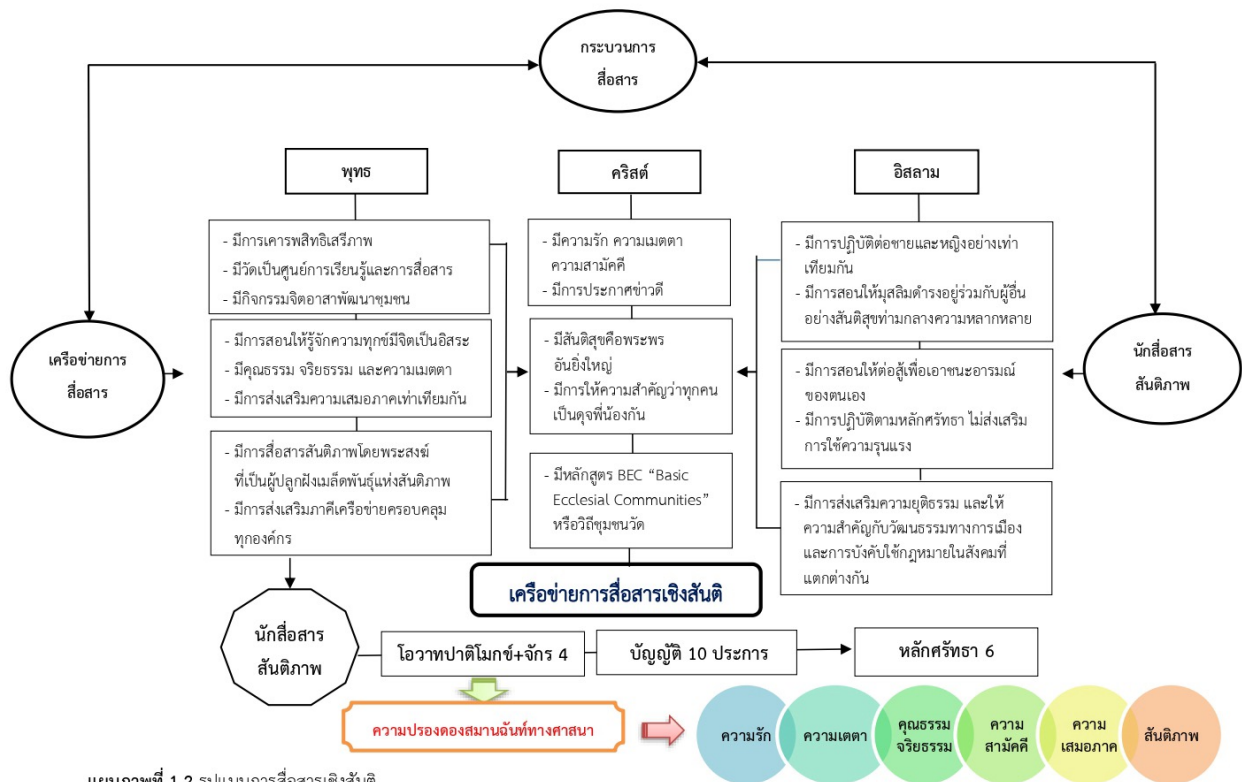
3) ศาสนาอิสลาม: มีการเสริมสร้างเครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติ โดยการดำเนินชีวิตที่เลือกสรรเฉพาะสิ่งที่ดี อันเป็นที่ยอมรับของสังคม จงทำตนให้เป็นผู้ดำรงอยู่ในศีลธรรม พัฒนาตนเองไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี เป็นคนที่รู้จักหน้าที่ มีเมตตา มีความรัก ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น รู้จักปกป้องสิทธิของตน ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เป็นผู้มีความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว

ผลการวิจัยพบว่า ศาสนาพุทธ ระเบียบกฎเกณฑ์ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้พุทธศาสนิกชนเลือกเอาคำสอนของพระองค์ไปใช้เพื่อการดับทุกข์ตามความเหมาะสม หากคำสอนในศาสนาใดมีลักษณะไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ยึดหลักการให้ทานรักษาศีล เจริญจิตตภาวนา ศาสนาคริสต์ ให้ความสำคัญกับสันติสุขคือพระพรอันยิ่งใหญ่ และสันติสุขนั้นก็เป็คำที่มีความสำคัญอย่างมากในพระคริสตธรรมคัมภีร์ เหตุเกิดของสันติสุข จะต้องมึเพื่อนที่ดี ต้องมีครอบครัวที่ดี ต้องมีความปลอดภัย และความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ศาสนาอิสลาม สอนว่า ในการดำเนินชีวิตจงเลือกสรรเฉพาะสิ่งที่ดี อันเป็นที่ยอมรับของสังคม จงทำตนให้เป็นผู้ดำรงอยู่ในศีลธรรม พัฒนาตนเองไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี เป็นคนที่รู้จักหน้าที่ ห่วงใย มีเมตตา มีความรัก ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น รู้จักปกป้องสิทธิของตน ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เป็นผู้มีความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว และหมั่นฝึกหัดความรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพ เพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข รูปแบบกิจกรรมต่างในหลักสูตรสามารถพัฒนาสมรรถนะผู้นำและสร้างผู้นำให้เป็นวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่มีสมรรถนะ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างการมีส่วนร่วมให้ชุมชนได้เรียนรู้พัฒนาบวรวิถีสันติวัฒนธรรม 2) การสื่อสารสร้างสันติและจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ 3) การปฏิบัติตนเป็นต้นแบบมุ่งสู่วิถีแห่งสันติ 4) จิตตระหนักรู้วิถีสันติภายในตน 5) มีอุดมการณ์นำพาชุมชนเข้าถึงหัวใจแห่งสันติวิถี เกิดวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่พล้งในการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข สะท้อนจากการทำโครงการพัฒนาชุมชนที่นำเสนอกองทุนยุติธรรมชุมชน 3 โครงการต่อกลุ่มผู้เข้าอบรม ผู้เข้าอบรมมีความประทับใจและนำไปใช้การพัฒนาตน ขยายผลและสร้างสรรค์ชุมชนแห่งสันติสุข (PhraPramot Vadakovid, et al., 2020)

8. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนานักสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) องค์ความรู้เดิมของการสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรีนั้น จะเห็นได้ว่า ศาสนาพุทธ มีการเคารพสิทธิเสรีภาพ มีวัดเป็นศูนย์การเรียนรู้และการสื่อสาร มีกิจกรรม จิตอาสาพัฒนาชุมชน มีการสอนให้รู้จักความทุกข์ มีจิตเป็นอิสระ มีคุณธรรม จริยธรรม และความเมตตา มีการส่งเสริมความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีการสื่อสารสันติภาพโดยพระสงฆ์ ที่เป็นผู้ปลูกฝังเมล็ดพันธุ์แห่ง ศาสนาคริสต์ มีการสื่อสารความรัก ความเมตตา ความสามัคคี มีการประกาศว่าดี มีสันติสุขคือพระพรอันยิ่งใหญ่ มีการให้ความสำคัญว่าทุกคนเป็นดุษณีพี่น้องกัน และศาสนาอิสลาม มีการปฏิบัติต่อชายและหญิงอย่างเท่าเทียมกัน มีการสอนให้มุสลิมดำรงอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุขท่ามกลางความหลากหลาย มีการสอนให้ต่อสู้เพื่อเอาชนะอารมณ์ของตนเอง มีการปฏิบัติตามหลักศรัทธา ไม่ส่งเสริมการใช้ความรุนแรง มีการส่งเสริมความยุติธรรม และให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมทางการเมืองและการบังคับใช้กฎหมายในสังคมที่แตกต่างกัน ผลจากการศึกษาวิจัย ซึ่งสามารถนำมาสังเคราะห์แสดงเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัยดังแผนภาพ 2 ดังนี้

การพัฒนาหนังสือสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนา ในจังหวัดจันทบุรี

แผนภาพที่ 1.2 รูปแบบการสื่อสารเชิงสันติ

จากแผนภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการสื่อสารเชิงสันติ ซึ่งสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

1. **ศาสนาพุทธ** มีการเคารพสิทธิเสรีภาพ มีวัดเป็นศูนย์การเรียนรู้และการสื่อสาร มีกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชุมชน มีการสอนให้รู้จักความทุกข์มีจิตเป็นอิสระ มีคุณธรรม จริยธรรม และความเมตตา มีการส่งเสริมความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีการสื่อสารสันติภาพโดยพระสงฆ์ที่เป็นผู้ปลูกฝังเมล็ดพันธุ์แห่งสันติภาพ

2. **ศาสนาคริสต์** มีความรัก ความเมตตา ความสามัคคี มีการประกาศข่าวดี มีสันติสุขคือพระพรอันยิ่งใหญ่ มีการให้ความสำคัญว่าทุกคนเป็นดั่งพี่น้องกัน มีหลักสูตร BEC “Basic Ecclesial Communities” หรือวิถีชุมชนวัด

3. **ศาสนาอิสลาม** มีการปฏิบัติต่อชายและหญิงอย่างเท่าเทียมกัน มีการสอนให้มุสลิมดำรงอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุขท่ามกลางความหลากหลาย มีการสอนให้ต่อสู้เพื่อเอาชนะอารมณ์ของตนเอง มีการปฏิบัติตามหลักศรัทธา ไม่ส่งเสริมการใช้ความรุนแรง มีการส่งเสริมความยุติธรรม และให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมทางการเมืองและการบังคับใช้กฎหมาย

4. เครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติ

ศาสนาพุทธ: การสร้างเครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติ ในพระพุทธศาสนามีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ มีพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะที่พึ่งตลอดชีวิต มีพระสงฆ์เป็นผู้นำจิตใจ บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรี มีโครงการอบรมพระวิปัสสนาจารย์ โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โครงการปฏิบัติธรรมของคณะสงฆ์ โครงการอันเนื่องมาจากความสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ศาสนาคริสต์: การสร้างเครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติ ศาสนาคริสต์ มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม คือ การที่คนในชุมชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ๆ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่า เป็นการมีส่วนร่วมได้ ศาสนาคริสต์ให้ความสำคัญกับความรัก ความสามัคคีเป็นคุณธรรมที่จะหล่อหลอมคนในชุมชนให้เป็นคนมีจิตใจที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นเหตุให้สังคมมีความสามัคคี และมีความเจริญรุ่งเรือง

ศาสนาอิสลาม: การสร้างเครือข่ายการสื่อสารเชิงสันติ ศาสนาอิสลาม สอนว่า ในการดำเนินชีวิตจงเลือกสรรเฉพาะสิ่งที่ดี อันเป็นที่ยอมรับของสังคม จงทำตนให้เป็นผู้ดำรงอยู่ในศีลธรรม พัฒนาตนเองไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี เป็นคนที่มีจิตใจที่ ห่วงใย มีเมตตา มีความรัก ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น รู้จักปกป้องสิทธิของตน ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

การพัฒนานักสื่อสารสันติภาพในการสื่อสารเชิงสันติและการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางศาสนาในจังหวัดจันทบุรี ได้องค์ความรู้ใหม่ ประกอบด้วย ความรัก ความเมตตา คุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคี ความเสมอภาค และสันติภาพ

9. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

- ผู้นำทางศาสนาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา เพราะเป็นฐานรากของสังคม โดยความร่วมมือกันประสานงานกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน โบสถ์ มัสยิด และราชการ ภายใต้การแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง ของคนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน
- ผู้นำทางศาสนาควรส่งเสริมให้คนในชุมชนตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมและจริยธรรม ส่งเสริมการสื่อสารทางข้อมูลเกี่ยวกับ ทัศนคติ ความเชื่อ ประสบการณ์ ความต้องการ วิธีการปฏิบัติงาน จุดมุ่งหมาย รวมถึงค่านิยม ปฏิบัติตามทางสายกลาง ความสมดุล ความมีสมานฉันท์
- ผู้นำทางศาสนาควรส่งเสริมการเรียนรู้ การสร้างระบบยุติธรรม การจัดการความขัดแย้งอย่างถูกต้องและสันติวิธี ตามบริบทในพื้นที่ เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ในการจัดการความขัดแย้งด้วยวิถีชุมชน ภายใต้บริบทความสัมพันธ์แบบพี่น้องและเป็นมิตร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- ควรทำวิจัยการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และสันติสุข บนพื้นฐานของความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม ในจังหวัดจันทบุรี
- ควรทำวิจัยการสร้างภาคีเครือข่ายการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขที่ยั่งยืนในสังคมพหุวัฒนธรรม ในจังหวัดจันทบุรี ที่สะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

REFERENCE

- Praphapan, C. (2009). The Cultural Heritage of the Waterfront Community in Chantaboon. *Journal of the Way of Life of Riverside Communities: Chantaboon*.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. SAGE Publications.
- Phrakru Khositwattananukul, et al. (2020). *Creating public mind networks in cultural society and development towards seamless peace cities* [Research report]. Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus.
- Kulthida, L. (2019). *The Process of Developing Peace Leadership Based on Integrated Buddhism*. [Unpublished doctoral Dissertation]. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

- Phrapalad Anuchart Narindo, et al. (2020). *Sacred Power: Fostering the Awareness of Reconciliation and Harmony in Thai Society*. (Research Report). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramaha Narissaro Serichon, et al. (2020). *Development of a Model Peaceful Village Based on Religious Teachings (Buddhism, Christianity, Islam)*. (Research Report). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Pansawat, N. (2018). *Desirable Characteristics of Community Leaders for Peace in Thai Society*. [Unpublished doctoral Dissertation]. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrapaladnikhom Punyavachiro. (2017). *Peace-Oriented Communication Processes of Religious Leaders for Peacebuilding in Surat Thani Province*. (Research Report). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- PhraPramot Vadakovido, et al. (2020). *Curriculum Development for Enhancing the Competency of Local Leaders as Peace Engineers for Community Peacebuilding*. (Research Report). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Khunthong, W. (2020). *Local Peace Engineers: Role Models of Community Peacebuilding Leaders*. (Research Report). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.